

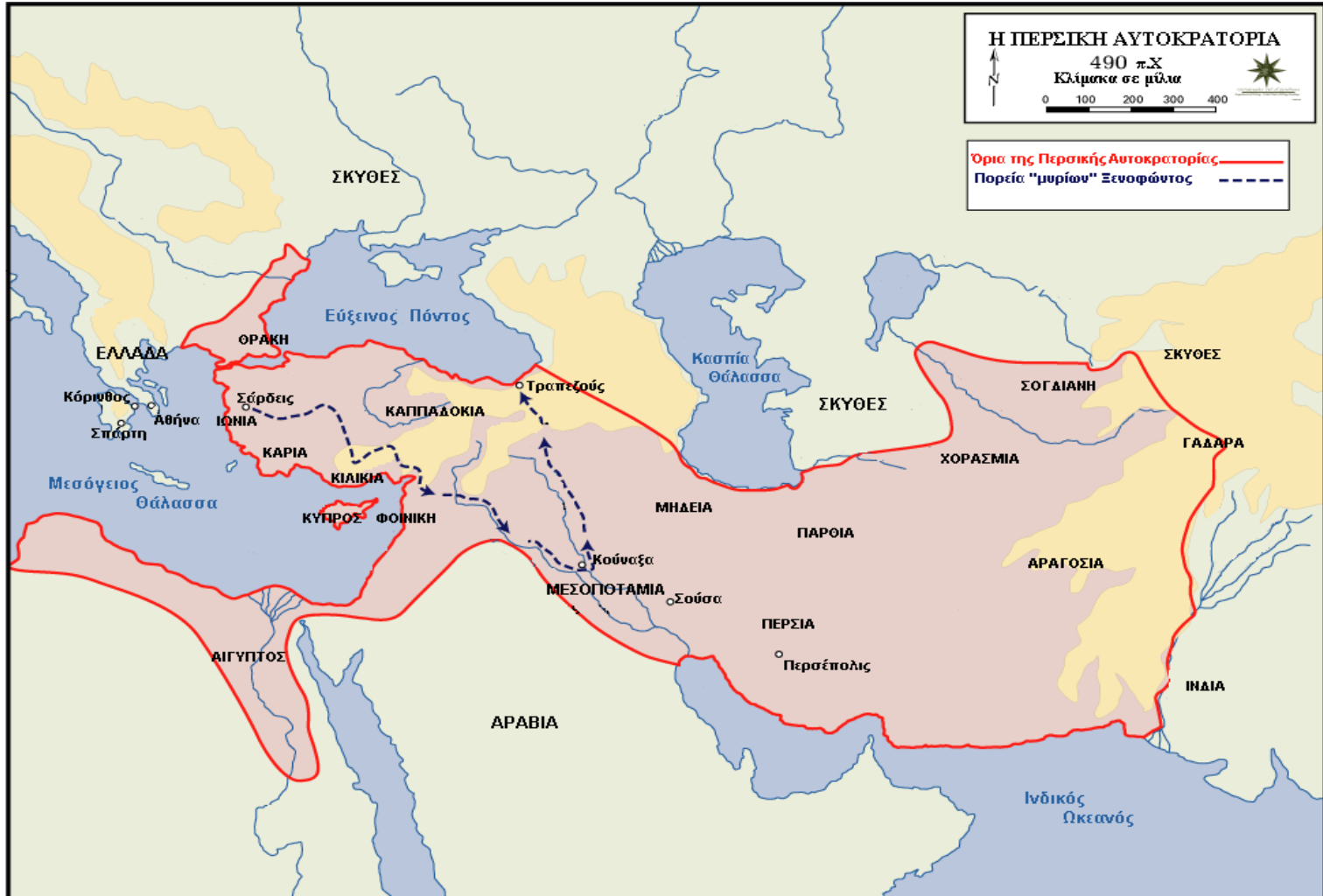
Περσικοί/Μηδικοί πόλεμοι
492π.Χ. – 479π.Χ.

Οι λαοί της ανατολής

Αυτοκρατορία Αχαιμενιδών-Περσών

Η αυτοκρατορία των Περσών

- Η δυναστεία των **Αχαιμενιδών** ιδρύθηκε από τον Αχαιμένα, έναν Πέρση ηγέτη του 700 π.Χ. Ο γιος του Θιέσπησ οδήγησε τους νομάδες Πέρσες στο νότιο Ιράν γύρω περί το 650 π.Χ. και συγκρότησε το πρώτο οργανωμένο Περσικό κράτος.
- Σταδιακά το Περσικό κράτος κατέκτησε το κράτος του Ελάμ και τη σημαντική περιοχή Ανσάν.
- Οι απόγονοι του Θιέσπη χωρίστηκαν σε δύο βασιλίες, του **Ανσάν** και της **Περσίας**, τα οποία ένωσε ο **Κύρος ο Μέγας** περί το 559 π.Χ. Όταν μονάρχης των Μήδων ήταν ο Αστυάγης, ο Κύρος τους νίκησε και συμπεριέλαβε τη **Μηδία** στο Περσικό κράτος. Έτσι ίδρυσε την Περσική αυτοκρατορία, με πρωτεύουσα τις Πασαργάδες.
- Ο Κύρος ο Μέγας αρχικά νίκησε το βασιλιά της Λυδίας Κροίσο, φημισμένο για τα πλούτη και τη δύναμή του και κατέκτησε τη Λυδία, το 539 π.Χ.. Μετά κατέκτησε τη Βαβυλώνα και στη όλη τη Μικρά Ασία.

Η Περσική αυτοκρατορία

- Τον **Κύρο** τον Μέγα διαδέχτηκε ο γιος του **Καμβύσης Β'** (530 - 522 π.Χ.), που επέκτεινε την Περσική Αυτοκρατορία στην Αίγυπτο και στη Νουβία.
- Επί **Δαρείου Α'** (522 - 486 π.Χ.) η Περσική Αυτοκρατορία έφτασε στο απόγειό της: ο Δαρείος Α' κατέλαβε στην ανατολή την κοιλάδα του Ινδού ποταμού και στη δύση την Θράκη, ενώ το 515 π.Χ. πέρασε το Δούναβη ποταμό και προσπάθησε ανεπιτυχώς να υποτάξει τους Σκύθες. Το 492 και το 490 π.Χ. επιχείρησε δυο εκστρατείες κατά της Ελλάδας.
- Την εποχή του Δαρείου η Περσική Αυτοκρατορία ήταν η μεγαλύτερη και ισχυρότερη ως εκείνη την εποχή, καλά διοικούμενη και οργανωμένη αυτοκρατορία. Ο Δαρείος μετέφερε την πρωτεύουσα του βασιλείου στα **Σούσα**. Το κράτος ήταν διαιρεμένο σε **20 σατραπείες** καθεμία από τις οποίες διέθετε τοπική αυτονομία, θρησκευτική και συνέβαλε ανάλογα στις οικονομικές και στρατιωτικές.
- Οι Πέρσες επέτρεψαν τους υποτελείς λαούς να διατηρούν τον πολιτισμό τους για να αποφεύγουν τις εξεγέρσεις

Αυτοκρατορία Αχαιμενιδών

- Κύρος ο Μέγας (550-330 π.Χ.).
- Καμβύσης
- Δαρείος Α΄
- Ξέρξης (486-465 π.Χ.)
- Αρταξέρξης
- Δαρείος Γ΄ (336-330 π.Χ.)
- Μέχρι τη εποχή του Αλεξάνδρου, η Περσική Αυτοκρατορία ήταν η μεγαλύτερη αυτοκρατορία στην ανατολή, που εκτείνεται από τον Ινδό ποταμό στην Ανατολή μέχρι τη Λιβύη και την Αίγυπτο, από την λίμνη Αράλη στα βόρεια, την ακτή του Αιγαίου έως και τον Περσικό (αραβικό) Κόλπος.

Πέρσες στρατιώτες

Μηδικοί πόλεμοι και εγκαθίδρυση της ηγεμονίας της Αθήνας

- **Γιατί ο Δαρείος αποφασίζει να επιτεθεί στην Ελλάδα;**
- Ο ιστορικός που θέλει να απαντήσει σε αυτό το ερώτημα στηρίζεται στον Ηρόδοτο.

Η επανάσταση της Ιωνίας

- Οι πόλεις της **Μ. Ασίας** που γνώρισαν μεγάλη άνθηση τον **7^ο** και **6^ο** αιώνα κυριεύτηκαν από τους Λυδούς αρχικά και αργότερα από τους Πέρσες. Υποχρεώθηκαν να πληρώνουν **βαρύ φόρο** και να ακολουθούν τους Πέρσες στις εκστρατείες τους.
- Η εκστρατεία των Περσών **το 513 π.Χ.** εναντίον των Σκυθών απέτυχε αλλά οι Πέρσες έθεσαν υπό τον έλεγχό τους τη Θράκη. **→ η κατοχή των Στενών από τους Πέρσες εμπόδισε τους Έλληνες της Μ. Ασίας να συνεχίσουν το εμπόριο τους και έτσι έπεσαν σε μααρασμό.**
- Ορισμένες πόλεις αντιστάθηκαν (**Μίλητος, Σάμος**) με αποτέλεσμα να τους επιβληθούν τύραννοι, όργανα των νικητών. (**Ηρόδοτος, Ιστορία, 1.141**)

Αιτίες της επανάστασης

Στις αρχές του 5^{ου} αιώνα ορισμένες πόλεις επαναστάτησαν.

- **Ο Ηρόδοτος** λέει ότι ο τύραννος της **Μιλήτου Αρισταγόρας**, για να αποκτήσει την εύνοια του μεγάλου βασιλιά τον έπεισε να καταλάβει τη Νάξο που είχε επαναστατήσει. Η επιχείρηση απέτυχε και ο **Αρισταγόρας** φοβούμενος την αντίδραση του βασιλιά έδωσε το σύνθημα της επανάστασης στη Μίλητο καθιερώνοντας **ισονομία**, την ισότητα των πολιτών μεταξύ τους.
- **Οι νεώτεροι μελετητές** βλέπουν λιγότερο προσωπικές αιτίες. Πιστεύουν ότι οι περσική κυριαρχία **προκάλεσε οικονομικό μααρασμό στις πόλεις**. Άλλοι πάλι, λόγω του ότι ο Αρισταγόρας αναγκάστηκε να ζητήσει βοήθεια από τις πόλεις της ηπειρωτικής Ελλάδας, πιστεύουν ότι παρά την περσική ανοχή στα θρησκευτικά ζητήματα, οι Έλληνες της Ασίας είχαν το αίσθημα ότι ήταν θύματα μιας ξένης καταπίεσης που ήταν η άρνηση του ελληνικού πολιτισμού.

Η αποτυχία της Ιωνικής επανάστασης

- Ο **Αρισταγόρας** ζήτησε βοήθεια από τη **Σπάρτη** (η οποία αρνήθηκε λόγω του πολέμου που είχε με το Άργος), την **Αθήνα** (η οποία λόγω δεσμών με τους Ίωνες ή του φόβου επανόδου στην εξουσία του Ιπλία που βρισκόταν στις Σάρδεις) που έστειλε **20 πλοία** και την **Ερέτρια** (που έστειλε **5 πλοία**) το **498 π.Χ.** Η επανάσταση δεν είχε καλή έκβαση. Αν και οι επαναστάτες κατέλαβαν και πυρπόλησαν τις Σάρδεις και παρά το γεγονός ότι η επανάσταση εξαπλώθηκε σε όλο το μήκος της ακτής, η **ήττα των Ιώνων στη ναυμαχία της Λάδης το 494 π.Χ.** σήμαινε την επιστροφή στον περσικό ζυγό. **Ηρόδοτος, Ζ', 7.**
- Η **Μίλητος** που πρωταγωνίστησε στην επανάσταση υπέστη **ολοκληρωτική καταστροφή**, γεγονός που προκάλεσε μεγάλη θλίψη στην Αθήνα. Ο ποιητής **Φρύνιχος** με το έργο του *Μιλήτου Άλωσις* έκανε τους Αθηναίους να θρηνήσουν για την καταστροφή της ιωνικής πόλης και για αυτό οι αρχές του επέβαλαν πρόστιμο.

Αιτίες των μηδικών πολέμων

- Ο **Ηρόδοτος** θεωρεί ότι η αρχή του πρώτου μηδικού πολέμου ήταν η **επιθυμία του Δαρείου να εκδικηθεί τους Έλληνες για τη βοήθεια που προσέφεραν στους Ίωνες.**
- Οι νεότεροι προσπάθησαν να δουν πέρα από την ανεκδοτολογία για εκδίκηση ή επιθυμία εξασφάλισης ότι στο μέλλον δεν θα υπήρχε καμία βοήθεια σε ενδεχόμενη επανάσταση, αιτίες σημαντικότερες. Κάποιοι υποστήριξαν ότι οι φιλοδοξίες του Δαρείου πρέπει να συνδυαστούν με την παρουσία στην αυλή του εξεχουσών προσωπικοτήτων, αλλά δεν γνωρίζουμε πολλά για τα εσωτερικά των οικογενειών της Αθήνας.
- Ακόμα και το όνομα των Περσών προκαλούσε τρόμο στους Έλληνες. (**Ηρόδοτος, Ιστορία, 6.112**)

Ο Θεμιστοκλής στην πολιτική σκηνή της Αθήνας

Στην πολιτική σκηνή της Αθήνας εμφανίζεται ένα νέο πρόσωπο, ο Λυκομίδης **Θεμιστοκλής**, (**Πλούταρχος, Θεμιστοκλής 3**) που ανήκε στην παλιά αριστοκρατία.

Είχε εκλεγεί άρχων το 493 π.Χ. αλλά από το 483/2 π.Χ. παίζει σημαντικό ρόλο με **την απόφαση για τον άργυρο του Λαυρίου**. Στα μεταλλεία του Λαυρίου ανακαλύφτηκε ένα νέο κοίτασμα, που αντίθετα με κάποιους που είπαν να μοιραστούν στους Αθηναίους τα έσοδα, ο Θεμιστοκλής τους έπεισε να χρησιμοποιηθούν τα χρήματα για τη **ναυπήγηση πολεμικού στόλου**, που θα είχε σημαντικές συνέπειες για την Αθήνα: →

- **κυριαρχία της πόλης στο Αιγαίο → η Αθήνα γίνεται υπερδύναμη**
- **ο στόλος έδινε στους φτωχότερους κωπηλάτες ένα πολιτικό προβάδισμα που αφαιρείτο από το σώμα των οπλιτών.**

Η πολιτική του Θεμιστοκλή

- Σύμφωνα με μία εκδοχή, ο στόλος προοριζόταν αρχικά να πολεμήσει τους **Αιγινήτες**, που αποτελούσαν εμπόδια στα φιλόδοξα εμπορικά σχέδια των Αθηναίων, ενώ άλλοι θεωρούν ότι ο Θεμιστοκλής είχε από νωρίς προβλέψει ότι ο αγώνας των Ελλήνων εναντίον των Περσών θα κρινόταν στη θάλασσα.
- Όμως η απόφαση του Θεμιστοκλή να αναπτύξει τον αθηναϊκό στόλο είχε σοβαρό **κοινωνικό αντίκτυπο** στα εσωτερικά της πόλης, **καθώς ενίσχυε αισθητά την πολιτική κυριαρχία των κατώτερων κοινωνικών τάξεων της Αθήνας, των θητών, που επάνδρωσαν τα πλοία ως κωπηλάτες.**

Ηρόδοτος, Ζ. 144

[7.144.1] Κι άλλη μια γνώμη του Θεμιστοκλή αποδείχτηκε αξιοθαύμαστη για την κρίσιμη ώρα της πόλης, όταν συγκεντρώθηκαν στο κοινό ταμείο των Αθηναίων πολλά χρήματα, έσοδα από τα μεταλλεία του Λαυρίου, κι ο καθένας τους δικαιούνταν **να πάρει το μερίδιό του, δέκα δραχμές κατά κεφαλή**: τότε ο Θεμιστοκλής έπεισε τους Αθηναίους να παραιτηθούν από τη διανομή και να κατασκευάσουν μ' αυτά τα χρήματα **διακόσια καράβια για τον πόλεμο** (εννοώντας τον πόλεμο εναντίον των Αιγινήτων).

[7.144.2] Γιατί με το να εμπλακούν σ' αυτό τον πόλεμο σώθηκε η Ελλάδα, καθώς οι Αθηναίοι αναγκάστηκαν να γίνουν ναυτικοί. Τώρα, τα καράβια αυτά δε χρησιμοποιήθηκαν για τον σκοπό, για τον οποίο ναυπηγήθηκαν, όμως μ' αυτό τον τρόπο στην κρίσιμη ώρα αποδείχτηκαν χρήσιμα στην Ελλάδα. Ήταν λοιπόν διαθέσιμα τα καράβια αυτά που τα είχαν από τα πριν ναυπηγήσει οι Αθηναίοι, όμως ήταν ανάγκη να ναυπηγηθούν κι άλλα και να προστεθούν σ' αυτά.

1^η περσική εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων το 492 π.Χ.

- Ο Δαρείος έστειλε το **492 π.Χ.** τον στρατηγό Μαρδόνιο για να τιμωρήσει τους Έλληνες που υποστήριξαν τους Ίωνες. Στην πορεία του προς την Αθήνα, χρησιμοποίησε το στρατό του για να καθαιρέσει τους Πέρσες Σατράπες που κυβερνούσαν τις Ιωνικές πόλεις και να τους αντικαταστήσει με δημοκρατικά πολιτεύματα. Ήταν μια διπλωματική κίνηση για να αποσοβήσει τυχόν εξεγέρσεις κατά την εκστρατεία του στην Ελλάδα. **Ο στόλος και ο στρατός του πέρασαν τον Ελλήσποντο, κατέλαβε την Θάσο, πλούσια σε μεταλλεύματα, και υπέταξαν τη Μακεδονία.**
- Η εκστρατεία αυτή τερματίστηκε άδοξα, καθώς ο στόλος του καταστράφηκε σε καταιγίδα κοντά στον **Άθω**. Κατά τον **Ηρόδοτο** οι Πέρσες έχασαν **300 πλοία και 20.000 άντρες**. Περίπου την ίδια εποχή ο Μαρδόνιος ήταν επικεφαλής των Περσών σε πολεμικές επιχειρήσεις στη Θράκη, όπου, αν και τραυματίστηκε, ο στρατός του τελικά επικράτησε. Όμως ο Δαρείος δυσαρεστημένος από τον Μαρδόνιο το **490 π.Χ.** έστειλε τον **Δάτη** και τον **Αρταφέρνη** για να καταλάβουν την Ελλάδα. Και αυτών η εκστρατεία τους θα έχει ατυχή έκβαση στον Μαραθώνα.

1^η περσική εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων το 492 π.Χ.

Ο 1^{ος} μηδικός πόλεμος: Μαραθώνας 490 π.Χ.

- Αρχές του καλοκαιριού του **490** π.Χ. ο περσικός στρατός έφτασε στις Κυκλάδες και μετά στην Εύβοια, όπου συνάντησε αντίσταση στην **Κάρυστο και την Ερέτρια**, τις οποίες τελικά εξουδετέρωσε. Τελικά, αποβιβάστηκε στο Μαραθώνα, όπου οι Αθηναίοι με αρχηγό το **Μιλτιάδη** και λίγους Πλαταιείς αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τον εχθρό. Οι Σπαρτιάτες, όταν τους ζητήθηκε βοήθεια, έδωσαν αμφίβολη απάντηση με πρόφαση τις γιορτές προς τιμή του Καρνείου Απόλλωνα.
- **Η περσική εκστρατεία απέτυχε. Ο Μαραθώνας θα γίνει το σύμβολο της ελευθερίας των Ελλήνων και του μεγαλείου της πόλης τους.** Για τη μελλοντική ιμπεριαλιστική-ναυτική πολιτική της Αθήνας οι μαραθωνομάχοι θα είναι το σύμβολο των οπλιτών της πόλης.
- **Ο Δαρείος** είχε να αντιμετωπίσει σοβαρά εσωτερικά προβλήματα στην αυτοκρατορία του και δεν σκεφτόταν μια νέα εκστρατεία, όπως λέει ο **Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης**. Όταν ο **Ξέρξης** διαδέχτηκε τον πατέρα του και αντιμετώπισε τις επαναστάσεις, τότε σκέφτηκε μια νέα εκστρατεία ίσως και με την παρότρυνση των εκεί Ελλήνων, όπως του Σπαρτιάτη Δημάρατου.

Ηρόδοτος, VI 94-95

η προετοιμασία της εκστρατείας

- [6.94.1] Λοιπόν οι Αθηναίοι είχαν εμπλακεί σε πόλεμο με τους Αιγινήτες, ενώ ο Πέρσης συνέχιζε τις προετοιμασίες του, καθώς κι ο υπηρέτης συνεχώς του επαναλάμβανε να μη ξεχνά τους Αθηναίους κι οι Πεισιστρατίδες που ζούσαν στην αυλή του κακολογούσαν τους Αθηναίους· επίσης ο Δαρείος ήθελε, προβάλλοντας αυτές τις προφάσεις, να υποδουλώσει όσους Έλληνες δεν του έδωσαν γην και ύδωρ. [6.94.2] Λοιπόν τον Μαρδόνιο, επειδή η εκστρατεία του κατέληξε σε πανωλεθρία, τον παύει από στρατηγό· διόρισε άλλους στρατηγούς και τους έστειλε εναντίον της Ερέτριας και της Αθήνας, **τον Δάτη**, που ήταν Μήδος στην καταγωγή, και **τον Αρταφρένη**, ανεψιό του από αδερφό (γιο του Αρταφρένη)· και τους έστειλε με την εντολή να κυριέψουν την Αθήνα και την Ερέτρια και τους κατοίκους τους να τους κάνουν ανδράποδα και να τους φέρουν μπροστά του.
- [6.95.2] Κι αφού έβαλαν τ' άλογα μες σ' αυτά, επιβίβασαν και το πεζικό κι αρμένιζαν, **εξακόσιες τριήρεις** στόλος, στην Ιωνία. Κι αποκεί δεν πήραν το γιαλό γιαλό με κατεύθυνση ίσια προς τον Ελλήσποντο και τη Θράκη, αλλά, ανοίγοντας πανιά από τη Σάμο έπλεαν προσπερνώντας την Ικαρία κι αρμενίζοντας ανάμεσ' από τα νησιά, επειδή, όπως πιστεύω, μεγάλο φόβο τούς προκαλούσε ο γύρος του Άθω, αφού τον προηγούμενο χρόνο επιχειρώντας να περάσουν αποκεί έπαθαν μεγάλη συμφορά· έπειτα, ήταν και η Νάξος που τους υποχρέωνε να πάρουν αυτό το δρόμο, μια και την προηγούμενη φορά δεν έπεσε στα χέρια τους.

Ηρόδοτος, VI 96-97

η επίθεση στη Νάξο και Δήλο

[6.96.1] Κι όταν συνεχίζοντας την πορεία τους από το Ικάριο πέλαγος έπιασαν στεριά στη Νάξο (γιατί ο πρώτος στόχος της εκστρατείας των Περσών ήταν η Νάξος), οι Νάξιοι θυμήθηκαν τον κίνδυνο που τους απείλησε την προηγούμενη φορά και κατέφυγαν βιαστικά στα βουνά χωρίς να προβάλουν αντίσταση. Κι οι Πέρσες έπιασαν κι έκαναν ανδράποδα όσους πρόλαβαν απ' αυτούς κι ύστερα παρέδωσαν στις φλόγες και τους ναούς και την πόλη. Αυτά έκαναν κι ύστερα άπλωσαν πανιά για τα υπόλοιπα νησιά.

[6.97.1] Κι όσο καιρό οι Πέρσες έκαναν αυτά, οι Δήλιοι εγκατέλειψαν κι αυτοί τη Δήλο και κατέφυγαν βιαστικά στην Τήνο. Κι όταν το εκστρατευτικό σώμα ήταν να πιάσει στεριά, **ο Δάτης** που είχε φτάσει πρωτύτερα με το καράβι του δεν άφηνε τα καράβια να ρίξουν άγκυρα στη Δήλο, αλλά στο αντικρινό νησί, τη Ρήνεια· κι όταν έμαθε πού βρίσκονται οι Δήλιοι, με κήρυκα που έστειλε τους μηνούσε τα εξής: [6.97.2] **«Άνθρωποι του θεού, γιατί φύγατε βιαστικά ενοχοποιώντας με άδικα; γιατί κι εγώ ο ίδιος ωστόσο έχω φρόνηση, αλλά κι ο βασιλιάς αυτή την εντολή μου έδωσε, να μη πειράξουμε καθόλου τον τόπο όπου γεννήθηκαν δυο θεοί, ούτε τον ίδιο ούτε τους κατοίκους του. Τώρα λοιπόν γυρίστε στα σπιτικά σας και ζήστε στο νησί σας»**. Αυτό το μήνυμα έστειλε με κήρυκες στους Δηλίους κι ύστερα σώρεψε πάνω στο βωμό τριακόσια τάλαντα λιβάνι και το έκαψε, για να θυμιάσει τον τόπο.

Ηρόδοτος, VI 100

Η Ερέτρια αντιμετώπη με τους Πέρσες

[6.100.1] Κι οι Ερετριείς, με το που πληροφορήθηκαν πως το εκστρατευτικό σώμα των Περσών αρμενίζει εναντίον τους, παρακάλεσαν τους Αθηναίους να σταθούν βοηθοί τους. Κι οι Αθηναίοι δεν αρνήθηκαν να τους βοηθήσουν, αλλά τους έστειλαν για βοηθούς τούς τέσσερες χιλιάδες κληρούχους τους που είχαν εγκατασταθεί στα κτήματα των ευκατάστατων Χαλκιδέων. **Όμως οι βουλές των Ερετριέων δεν ήταν καθόλου παστρικές, που από τη μια μεριά καλούσαν τους Αθηναίους κι από την άλλη ήταν μοιρασμένοι στα δυο:** [6.100.2] δηλαδή άλλοι ήθελαν να εγκαταλείψουν την πόλη και να πιάσουν τις κορυφές των βουνών της Ευβοίας, ενώ άλλοι, προσδοκώντας ν' αποκομίσουν προσωπικό όφελος από τον Πέρση, έβαλαν στα σκαριά προδοσία. [6.100.3] Ο Αισχίνης, ο γιος του Νόθωνος, που ήταν ανάμεσα στους πρώτους στην Ερέτρια, βλέποντας τη στάση και της μιας και της άλλης μεριάς, λέει στους Αθηναίους που είχαν φτάσει τη γενική κατάσταση της πόλης και τους παρακινούσε να σηκωθούν και να φύγουν, για να μη πάνε χαμένοι άδικα κι αυτοί. Κι οι Αθηναίοι άκουσαν αυτή τη συμβουλή του Αισχίνη.

Ηρόδοτος, VI 105-106, αίτημα βοήθειας προς την Σπάρτη

[6.105.1] Η πρώτη ενέργεια των στρατηγών, πριν ακόμη κινήσουν από την πόλη, ήταν να στείλουν στη Σπάρτη κήρυκα τον **Φιλιππίδη**, που βέβαια ήταν Αθηναίος, κι επίσης ταχυδρόμος — αυτή ήταν η δουλειά του. Αυτόν λοιπόν, όπως διηγόταν ο ίδιος ο Φιλιππίδης και το ανάγγειλε στους Αθηναίους, τον συνάντησε ο **Παν** στην περιοχή του Παρθενίου όρους, που βρίσκεται πάνω από την Τεγέα. [6.105.2] Και πως ο Παν φωνάζοντας τον Φιλιππίδη με τ' όνομά του τον πρόσταξε ν' αναγγείλει στους Αθηναίους, για ποιό λόγο δεν του προσφέρουν καμιά λατρεία, αυτόν που θέλει το καλό των Αθηναίων και σε πολλές περιπτώσεις τούς στάθηκε χρήσιμος, και θα τους σταθεί και στο μέλλον.

[6.105.3] Οι Αθηναίοι λοιπόν πίστεψαν πως αυτά είναι αληθινά, κι έτσι, όταν αποκαταστάθηκαν με τον καλύτερο τρόπο τα πράγματα της πόλης τους, ίδρυσαν ναό του Πανός κάτω από την Ακρόπολη και, εξαιτίας του μηνύματος που τους έστειλε, κάθε χρόνο προσπέφτουν στη χάρη του με θυσίες και λαμπαδηφορία.

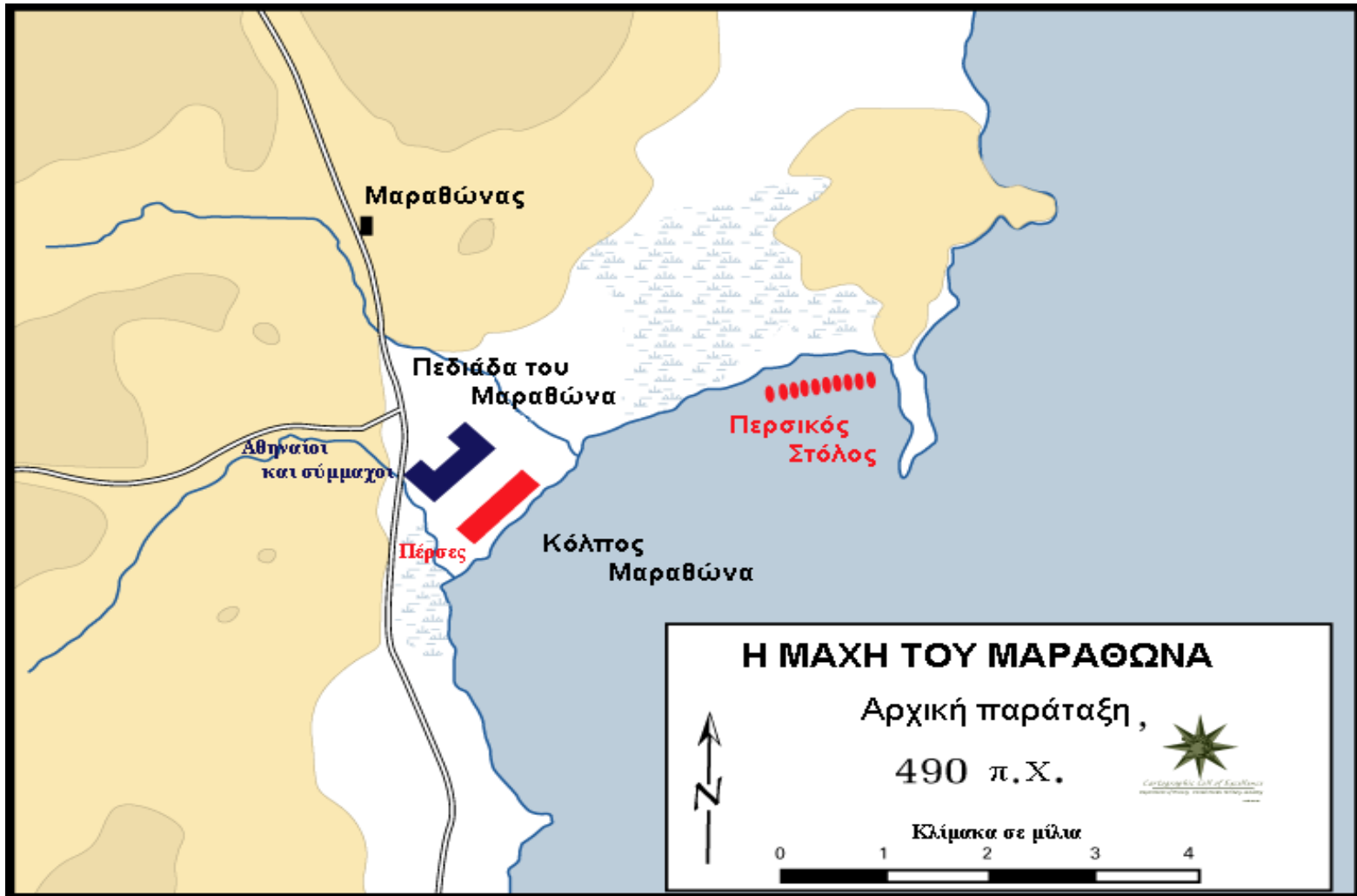
Ηρόδοτος, VI 105-106, αίτημα βοήθειας προς την Σπάρτη

- [6.106.1] Λοιπόν, τότε αυτός ο Φιλιππίδης, που στάλθηκε με εντολή των στρατηγών και που, κατά τα λεγόμενά του, του εμφανίστηκε ο Παν, ξεκινώντας απ' την πόλη της Αθήνας, την επόμενη μέρα έφτασε στη Σπάρτη, παρουσιάστηκε στους άρχοντες κι έλεγε: [6.106.2] **«Λακεδαιμόνιοι, οι Αθηναίοι σάς ζητούν να τους βοηθήσετε και να μην αφήσετε να πέσει σκλαβωμένη στα χέρια των βαρβάρων η αρχαιότερη ελληνική πόλη· γιατί νά, τώρα η Ερέτρια έχει υποδουλωθεί και η δύναμη της Ελλάδας μειώθηκε με το να χαθεί μια υπολογίσιμη πόλη».**
- [6.106.3] Αυτός λοιπόν τους μετέφερε όσα του είχαν παραγγείλει, κι εκείνοι δέχτηκαν βέβαια να βοηθήσουν τους Αθηναίους, τους ήταν όμως αδύνατο να το κάνουν αυτό αμέσως, επειδή δεν ήθελαν να καταργήσουν το έθιμό τους· δηλαδή ήταν η ένατη μέρα του μήνα και την ένατη μέρα, καθώς δεν έχουν ακόμη πανσέληνο, είπαν πως δε θα βγουν σε εκστρατεία.

Ηρόδοτος, VI 107 ο Ιππίας και οι οιωνοί

- [6.107.1] Αυτοί λοιπόν περίμεναν την πανσέληνο, ενώ ο Ιππίας, ο γιος του Πεισιστράτου, οδηγούσε τους βαρβάρους στον Μαραθώνα· την προηγούμενη νύχτα είδε ένα τέτοιο όνειρο: του φάνηκε του Ιππία πως έσμιξε στο κρεβάτι με τη μητέρα του.
- [6.107.2] Λοιπόν έδωσε την εξής εξήγηση στο όνειρο: πως θα γυρίσει από την εξορία στην Αθήνα, θα ξαναπάρει στα χέρια του την εξουσία κι ύστερα θα πεθάνει σε βαθιά γεράματα στην πόλη του. Αυτή λοιπόν την εξήγηση έδωσε στο όνειρο, κι οδηγώντας τότε τους Πέρσες, αποβίβασε πρώτα πρώτα σ' ένα νησί των Στύρων που λέγεται Αιγιλία τα ανδράποδα που κυρίεψαν στην Ερέτρια, κι ύστερα έφερε τα καράβια σε αραξοβόλια και οργάνωσε την παράταξη των βαρβάρων που είχαν αποβιβαστεί. [6.107.3] Και την ώρα που ρύθμιζε αυτά, τον έπιασε φτάρνισμα και βήχας δυνατότερος από το συνηθισμένο· κι έτσι που ο άνθρωπος τα 'χε τα χρονάκια του, τα περισσότερα δόντια του κουνήθηκαν. Μάλιστα απ' το δυνατό βήξιμο ένα πετάχτηκε απ' το στόμα του κι έπεσε στην άμμο· κι εκείνος και τί δεν έκανε για να το βρει. [6.107.4] Και μη βρίσκοντας το δόντι του, αναστέναξε και είπε στη συνοδεία του: «Η γη αυτή δεν είναι δική μας κι ούτε θα μπορέσουμε να τη βάλουμε στο χέρι· κι αν είχα κάποιο μερίδιο σ' αυτή, το κατέχει τώρα το δόντι μου».

Μάχη Μαραθώνα 490 π.Χ.

Η νίκη στον Μαραθώνα

- Κι ενώ η μάχη εξακολουθούσε γύρω από τα πλοία των Περσών, ο αγγελιοφόρος Φειδιππίδης έφυγε πεζός από τον Μαραθώνα για να φέρει την ευχάριστη είδηση της νίκης στους Αθηναίους.
- Μόλις ο αγγελιαφόρος αναφώνησε «Νενικήκαμεν» στους συμπολίτες του, έπεσε νεκρός.
- Ο θρύλος αυτός διαδόθηκε αργότερα από τον Πλούταρχο (ο Φειδιππίδης αναφέρεται ως Θέρσιππος) και στη συνέχεια από τον Λουκιανό, που αναφέρει τον Φειδιππίδη ως Φιλιππίδη.
- Σύμφωνα με τον [Ηρόδοτο, VI 117](#), οι Αθηναίοι έχασαν στη μάχη 192 άνδρες και οι Πλαταιείς 11, ενώ οι απώλειες των Περσών ανήλθαν σε 6.400 νεκρούς και 7 βυθισμένα πλοία.

Οι Αθηναίοι έθαψαν κατ' εξαίρεση τους νεκρούς του Μαραθώνα κοντά στο πεδίο της μάχης και στον τάφο τους γράφτηκε το επίγραμμα του Σιμωνίδη:

**Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι,
χρυσόφρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν.**

Αγωνιζόμενοι υπέρ των Ελλήνων οι Αθηναίοι στον Μαραθώνα κατέστρεψαν τη δύναμη των χρυσοντυμένων Περσών

Από το παρακάτω επίγραμμα φαίνεται ότι ο Αθηναίος τραγικός ποιητής **Αισχύλος** θεωρούσε ότι η συμμετοχή του στην μάχη του Μαραθώνα το σπουδαιότερο γεγονός στη ζωή του – σημαντικότερο και από τις τραγωδίες του.

**Αισχύλον Εὐφορίωνος Ἀθηναῖον τόδε κεύθει
μνήμα καταφθίμενον πυροφόροιο Γέλας·
ἄλκην δ' εὐδόκιμον Μαραθώνιον ἄλσος ἂν εἴποι
καὶ βαθυχαιτήεις Μῆδος ἐπιστάμενος.**

Αυτός ο τάφος στην καρποφόρα Γέλα τον Αθηναίο Αισχύλο γιο του Ευφορίωνα σκεπάζει. Για την ξακουστή παλληκαριά του το ἄλσος του Μαραθώνα θα πει, και οι μακρομάλληδες Μῆδοι, που καλά την γνωρίζουν.

Η πολιτική κατάσταση στην Αθήνα

Η Αθήνα δεν φαίνεται να απασχολείται με μια ενδεχόμενη νέα εκστρατεία αλλά με εσωτερικές διαμάχες που οδηγούν στον οστρακισμό τον έναν μετά τον άλλο πολιτικό αρχηγό: Αλκμεωνίδη Μεγακλή, Ξάνθιππο, Αριστείδη και άλλους.

Ο ίδιος ο Μιλτιάδης μετά από μια αποτυχημένη εκστρατεία στην Πάρο καταδικάστηκε να πληρώσει βαρύ πρόστιμο και μετά από λίγο πέθανε.

Ο 2^{ος} μηδικός πόλεμος: Σαλαμίνα-Πλαταιές

- Ο Ξέρξης ετοίμασε μια διπλή επίθεση, από ξηρά και θάλασσα, εναντίον της Ελλάδας. Οι Έλληνες τώρα ήταν ενωμένοι.
- Το καλοκαίρι του 481 π.Χ. έγινε μια συγκέντρωση στον Ισθμό της Κορίνθου, όπου συνήψαν συμμαχία οι πόλεις που είχαν αποφασίσει να αντισταθούν:
Αθηναίοι, Σπαρτιάτες και Λακεδαιμόνιοι σύμμαχοι, Ευβοείς, Βοιωτοί και με δισταγμούς οι Θεσσαλοί.
- Οι Σπαρτιάτες ανέλαβαν τη διπλή διοίκηση του στρατού και του στόλου και αποφάσισαν να αντισταθούν σε δύο σημεία:
- στις **Θερμοπύλες** και στο **Αρτεμίσιο**.

Η πορεία των Περσών

Μάχη των Θερμοπυλών 480 π.Χ.

- Την άνοιξη του **480** π.Χ. (με την συμμετοχή του ίδιου του Μ. Βασιλιά, Ξέρξη) οι Έλληνες συγκρούστηκαν **στις Θερμοπύλες**, όπου έπεσε ηρωικά ο βασιλιάς **Λεωνίδα**.

Όταν ο περσικός στρατός πλησίαζε προς τη Θεσσαλία, ο στόλος των Συμμάχων έπλευσε προς το **Αρτεμίσιο** και ο στρατός βάδισε προς τις Θερμοπύλες. Όταν ο περσικός στόλος έφθασε τελικά στο Αρτεμίσιο μετά από σημαντική καθυστέρηση, ο Ευρυβιάδης, για τον οποίο τόσο **ο Ηρόδοτος, Η 4** όσο και ο **Πλούταρχος, Θεμιστοκλής 7** αναφέρουν ότι δεν ήταν και ο πιο εμπνευσμένος διοικητής, θέλησε να αποφύγει τη μάχη.

- Μετά από τρεις ημέρες μάχης, οι σύμμαχοι **επικράτησαν** του πολύ μεγαλύτερου περσικού στόλου, αλλά υπέστησαν σημαντικές απώλειες. Όμως, η ήττα στις Θερμοπύλες από την προδοσία του Εφιάλτη, ανάγκασε τους συμμάχους να αποσυρθούν από το Αρτεμίσιο.

Μάχη των Θερμοπυλών 480 π.Χ.

Θερμοπύλες- Σαλαμίνα-Πλαταιές

Η ναυμαχία της Σαλαμίνας 480 π.Χ.

- Οι Πέρσες κατευθύνονταν προς την Αθήνα, η οποία βρισκόταν σε δραματική κατάσταση γιατί:
 1. οι **Λοκροί, Δωριείς, Βοιωτοί** προσχώρησαν προς τον νικητή και
 2. από την άλλη οι **Πελοποννήσιοι** αναδιπλώθηκαν στον Ισθμό για να υπερασπιστούν την Πελοπόννησο.

Οι Αθηναίοι δεν δέχονταν μια τέτοια λύση. Ο **Θεμιστοκλής** ερμηνεύοντας τα ξύλινα τείχη του χρησμού ως τα πλοία, άδειασε την Αθήνα-Αττική που εγκαταλείφτηκε στα χέρια των Περσών (έκαψαν τα ιερά της Ακρόπολης) και παρέσυρε το στόλο των Περσών στα στενά της **Σαλαμίνας**, όπου ο εχθρικός στόλος συνετρίβει.

Ναυμαχία Σαλαμίνας

Η μάχη των Πλαταιών 479 π.Χ

- Οι Πέρσες θα έμεναν έναν ακόμη χρόνο στην Ελλάδα για να αποχωρήσουν μετά την ήττα του Μαρδόνιου στις **Πλαταιές το 479 π.Χ.** από τον Σπαρτιάτη **Παυσανία**.
- Εκεί πολέμησαν **40.000 Έλληνες** εναντίον πολυάριθμης στρατιάς των Περσών και κάποιων Ελλήνων από περιοχές της Θεσσαλίας και Βοιωτίας.
- Την ίδια ημέρα κατά την παράδοση ο στόλος μας με αρχηγό τον Σπαρτιάτη **Λεωτυχίδη** κατέστρεψε στα ανοιχτά της **Μυκάλης** ό, τι είχε απομείνει από τον Περσικό στόλο.

Ο Αισχύλος, Πέρσες: όταν οι Πέρσες εισήλθαν στα στενά, πριν δουν τον ελληνικό στόλο, άκουσαν τον παιάνα των Ελλήνων

ἽΩ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ',
ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας,
γυναῖκας, θεῶν τέ πατρῶων ἔδη,
θήκας τε προγόνων:
νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

*Εμπρός, γιοί των Ελλήνων,
Ελευθερώστε την πατρίδα,
Ελευθερώστε τα παιδιά σας, τις γυναίκες σας,
Τους βωμούς των θεών των πατέρων σας
Και τους τάφους των προγόνων σας:
Τώρα είναι ο αγώνας για τα πάντα.*

Η πολιτική του Θεμιστοκλή μετά τους Μηδικούς

- Οι Αθηναίοι, μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας, αποφάσισαν ότι θα ένωθάν πιο ασφαλείς, εάν τείχιζάν την πόλη τους.
- Όταν έγινε γνωστό το σχέδιό τους, η αντίδραση των Σπαρτιατών ήταν άμεση: έστειλαν πρεσβεία στην Αθήνα και ζήτησαν:
- **1. να μην ξεκινήσει η οικοδόμηση καθώς και 2. τη συνεργασία των Αθηναίων για να γκρεμίσουν από κοινού τα τείχη άλλων πόλεων έξω από την Πελοπόννησο**, ώστε, εξηγούσαν, αν ξαναέρχονταν οι εχθροί, να μην έβρισκαν οχυρωμένες πόλεις που να χρησιμοποιήσουν ως ορμητήρια ([Διόδωρος Σικελιώτης, ΙΑ΄39](#)).
- Ο Θεμιστοκλής επωμίσθηκε το βάρος για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Με **δόλο** παρέκαμψε τις σπαρτιατικές αντιδράσεις, πήγε στη Σπάρτη και παρέτεινε τις διαπραγματεύσεις ώσπου οι Αθηναίοι με εντατική εργασία ολοκλήρωσαν τα **Μακρά Τείχη**, όπως είναι γνωστά, και οι Σπαρτιάτες βρέθηκαν μπροστά σε ένα τετελεσμένο.
- Η πολιτική που ακολούθησε ο Θεμιστοκλής **εξασφάλισε στην Αθήνα ναυτική υπεροχή και οδήγησε στην ίδρυση της Συμμαχίας της Δήλου**.

Η πτώση και η εξορία του Θεμιστοκλή

- Στην Αθήνα σύντομα επικράτησε η φιλοσπαρτιατική αριστοκρατική μερίδα και ο **Θεμιστοκλής παραμερίστηκε**. Παρά τη σύνεσή του ο Θεμιστοκλής έχασε την εμπιστοσύνη των Αθηναίων, οι οποίοι τον κατηγόρησαν ότι έκανε σφάλματα και παρεκτροπές. **Το 471 π.Χ. ο Θεμιστοκλής εξοστρακίστηκε**, επειδή κάποιιοι τον φθονούσαν και άλλοι, επειδή φοβόντουσαν, ότι με την υπεροχή του θα κινδύνευε η δημοκρατία εξαιτίας του.
- Όσο ο **Θεμιστοκλής ζούσε εξόριστος στο Άργος**, οι Σπαρτιάτες, είτε από φθόνο, γιατί είχε δοξαστεί στη Σαλαμίνα, είτε από εκδίκηση, γιατί τους ξεγέλασε και έχτισε παρά τη θέλησή τους τείχη στην Αθήνα, είτε για να μετριάσουν τη ντροπή που έφερε στη Σπάρτη η προδοσία του στρατηγού τους Πausανία, για τον οποίο έλεγαν ότι είχε συμμαχήσει με τους Πέρσες, είτε από ειλικρίνεια για το καλό των Ελλήνων, κατηγόρησαν τον Θεμιστοκλή ότι ήταν συνεννοημένος με τον Πausανία **(Διόδωρου Σικελιώτη ΙΑ', 55 και Πλουτάρχου, Θεμιστοκλής 23)**.
- Ο Θεμιστοκλής, όμως, είτε γιατί η κατηγορία ήταν αληθινή, είτε γιατί πίστευε ότι η δίκη ήταν στημένη, έφυγε κρυφά από το Άργος. Πήγε στην **Κέρκυρα**, από εκεί κατέφυγε **στον Άδμητο**, τον βασιλιά των Μολοσσών, και από κει μέσω της Μακεδονίας κατέληξε στην Αυλή του βασιλιά της **Περσίας Αρταξέρξη**, ο οποίος ανέβηκε στο θρόνο το 465 π.Χ., μετά τη δολοφονία του Ξέρξη.

Όστρακο που αναγράφει "Θεμισθοκλής Νεοκλέους"

Το τέλος του Θεμιστοκλή

- Λέγεται ότι ο Θουκυδίδης είχε πει αγανακτισμένος ότι οι Αθηναίοι συνηθίζουν να βαριούνται να τους ευεργετεί για πολύ καιρό ο ίδιος άνθρωπος.
- Πάντως, ο Αρταξέρξης χάρηκε πολύ, όταν βρέθηκε στα χέρια του ο μεγάλος ήρωας της Σαλαμίνας, και τον δέχθηκε με περισσή ευγένεια λέγοντας: "Μακάρι οι Έλληνες να διώχνουν πάντα έτσι τους καλύτερους ανθρώπους τους".
- Ο βασιλιάς προσέφερε μεγάλες τιμές στον Θεμιστοκλή και του παραχώρησε τα εισοδήματα τριών πόλεων της Μικράς Ασίας, της Λαμψάκου και της Μαγνησίας, όπου ο Θεμιστοκλής τελικά εγκαταστάθηκε.

Θουκυδίδης, Α 138,

Πλουτάρχου, Θεμιστοκλής 29,

Διόδωρου Σικελιώτη ΙΑ', 57.

Το τέλος του Θεμιστοκλή

- Η παράδοση αναφέρει ότι, όταν επαναστάτησε η Αίγυπτος, ο **Αρταξέρξης ζήτησε από τον Θεμιστοκλή τη συνδρομή του στην καταστολή της επανάστασης**, αλλά ο Θεμιστοκλής αρνήθηκε να στραφεί ενάντια στα ελληνικά συμφέροντα και από την άλλη δεν ήθελε να δείξει αχαριστία στο βασιλιά της Περσίας.
- Έτσι προτίμησε να πει αίμα ταύρου ή κάποιο άλλο δηλητήριο και να θέσει τέρμα στη ζωή του ([Πλουτάρχου, Θεμιστοκλής 31](#) και [Διόδωρου Σικελιώτη ΙΑ', 58](#)).
- Κατά τον [Θουκυδίδη](#) όμως, ο Θεμιστοκλής πέθανε ύστερα από ασθένεια. Όταν ο Αρταξέρξης έμαθε το θάνατό του, θαύμασε τη φιλοπατρία του. Προς τιμήν του Θεμιστοκλή, στήθηκε λαμπρό μνήμα έξω από τα τείχη της Μαγνησίας και ανδριάντας του στην αγορά. Η σορός του μεταφέρθηκε κρυφά στον Πειραιά, όπου οι Αθηναίοι έκαναν έναν τάφο από ευγνωμοσύνη για τις μεγάλες υπηρεσίες που είχε προσφέρει στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Αθήνα.

Οι συνέπειες των μηδικών πολέμων: απαρχή της αθηναϊκής ηγεμονίας

- Οι μηδικοί πόλεμοι θα έμεναν στη συλλογική συνείδηση των Ελλήνων ως το **σύνολο της νίκης του πολιτισμού εναντίον των βαρβάρων**. Οι Έλληνες άνθρωποι ελεύθεροι, με δυνάμεις πολύ μικρότερες αλλά πειθαρχημένες, κατόρθωσαν να νικήσουν τους Πέρσες που ήταν σκλάβοι ενός μονάρχη.
- Πολλοί από τους νεώτερους τους είδαν **σαν μια νίκη της Δύσης κατά της Ανατολής**
- Σήμερα πολλοί επισημαίνουν ότι **οι πόλεμοι άνοιξαν το δρόμο για την αθηναϊκή ηγεμονία** που επρόκειτο να γίνει η απαρχή της μοιραίας σύγκρουσης των δύο μεγάλων δυνάμεων, **Αθήνας – Σπάρτης**.
- *Αν δεν είχε συντελεστεί η νίκη αυτή, άραγε θα φτάναμε στον πελοποννησιακό πόλεμο;*
- *Το πρόβλημα είναι να κατανοήσουμε τους λόγους αυτής της σύγκρουσης.*

- Οι πηγές μας είναι μονομερείς, γιατί συνολικά παρουσιάζουν την **αθηναϊκή εκδοχή**.
- **Θουκυδίδης**: η συμμαχία που είχαν συνάψει οι Έλληνες πριν τους περσικούς δεν επέζησε μετά τη νίκη.
- **Ηρόδοτος**: η ρήξη ήταν αποτέλεσμα της άρνησης των Σπαρτιατών απέναντι στο ιωνικό ζήτημα, δηλ. την απελευθέρωση των ιωνικών πόλεων.
- **Αθήνα**: η νίκη συνένωσε τις αντίπαλες παρατάξεις και δυνάμεις (συμμαχία Δήλου)
- **Σπάρτη**: η νίκη έφερε ρωγμές στη συμμαχία αλλά και μέσα στη Σπάρτη (ανάκληση Πausanias από το Βυζάντιο και κατηγορία για εγκαθίδρυση τυραννίδας)
- **Αθήνα**: χτίσιμο τειχών που θα απέτρεπαν κάθε εχθρική επίθεση. Όσο ο Θεμιστοκλής παρέτεινε τις διαπραγματεύσεις με τους Σπαρτιάτες, οι Αθηναίοι ολοκλήρωσαν την κατασκευή των τειχών που θα τους εξασφάλισαν την ανεξαρτησία τους, την οποία δήλωναν με το χτίσιμο των τειχών.
- Κάτω από αυτές τις συνθήκες συνομολογήθηκε η **συμμαχία της Δήλου**, μια αιγιακή συμμαχία το **478 π.Χ.**